

O‘ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORI VA DEMOGRAFIK O‘ZGARISHLARNING O‘ZARO TA’SIRI

Xodjiyeva Shoxista Baxtiyarovna

shoxis471783@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu tezisda O‘zbekistonda mehnat bozori rivojlanishiga demografik jarayonlarning ta’siri tahlil qilingan. Aholi sonining o‘shishi, yoshlar ulushining yuqoriligi, mehnat migratsiyasi va urbanizatsiya jarayonlari mehnat resurslarining shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatishi yoritilgan. Shuningdek, mamlakatda bandlikni ta’minlash, ishsizlikni kamaytirish hamda inson kapitalini rivojlantirish masalalari tahlil etilgan.*

Kalit so‘zlar: *mehnat bozori, demografiya, aholi o‘shishi, bandlik, ishsizlik, mehnat resurslari, migratsiya, urbanizatsiya.*

Kirish

Demografik o‘zgarishlar mehnat bozori rivojlanishiga bevosita va bilvosita ta’sir ko‘rsatadigan muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, aholi sonining muntazam o‘shib borishi mamlakatda mehnat resurslari hajmining kengayishiga sabab bo‘lmoqda. Bu esa iqtisodiyot tarmoqlarida yangi ish o‘rinlarini yaratish zaruratini yuzaga keltiradi. Aholining mehnatga layoqatli qatlami ortib borishi bir tomondan iqtisodiy o‘shish uchun katta imkoniyat yaratadi, chunki mehnat resurslari ishlab chiqarish jarayonining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Biroq boshqa tomondan, iqtisodiyotda yetarli miqdorda yangi ish o‘rinlari yaratilmasa, ishsizlik darajasining oshishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli demografik jarayonlarni samarali boshqarish va mehnat bozori ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda O‘zbekiston aholisi tarkibida yoshlar ulushining yuqoriligi kuzatilmoqda. Yoshlarning katta qismini tashkil etishi mamlakatning “demografik dividend” imkoniyatiga ega ekanligini ko‘rsatadi. Demografik dividend — bu mehnatga layoqatli aholining yuqori ulushi natijasida iqtisodiy rivojlanish uchun qulay sharoit yuzaga kelishidir. Biroq ushbu imkoniyatdan samarali foydalanish uchun yoshlarni sifatli ta’lim bilan qamrab olish, ularni zamonaviy kasb-hunarlariga o‘qitish hamda munosib ish bilan ta’minlash talab etiladi. Aks holda yoshlar orasida ishsizlikning ortishi ijtimoiy muammolarni yuzaga keltirishi mumkin.

So‘nggi yillarda urbanizatsiya jarayonlari ham jadallashib bormoqda. Qishloq hududlaridan shaharlarga ko‘chib kelayotgan aholining ko‘payishi mehnat bozori tarkibida muayyan o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Shaharlarda sanoat, qurilish, xizmat ko‘rsatish va axborot texnologiyalari sohalarining rivojlanishi ishchi kuchiga bo‘lgan talabni oshirmoqda. Shu bilan birga, urbanizatsiya infratuzilma, uy-joy, transport va

ijtimoiy xizmatlar tizimiga ham qo'shimcha bosim yuklamoqda. Natijada davlat tomonidan hududiy bandlik siyosatini takomillashtirish zarurati kuchaymoqda.

Tashqi mehnat migratsiyasi ham mehnat bozori rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Fuqarolarning xorijiy davlatlarga vaqtinchalik ishlash uchun ketishi mamlakat ichki mehnat bozoridagi bosimni qisman kamaytiradi. Shu bilan birga, migrantlar tomonidan yuborilayotgan pul o'tkazmalari ko'plab oilalarning daromad manbai hisoblanadi. Bu mablag'lar aholining turmush darajasini yaxshilash, iste'mol hajmini oshirish va ayrim hollarda kichik biznesni rivojlantirishga xizmat qiladi. Biroq uzoq muddatli migratsiya malakali kadrlarning kamayib ketishi kabi salbiy oqibatlarni ham yuzaga keltirishi mumkin.

Mehnat bozoridagi eng dolzarb masalalardan biri yoshlar bandligini ta'minlash hisoblanadi. Har yili oliy ta'lim muassasalari, texnikum va kollejlarni minglab yosh mutaxassislar tamomlamoqda. Ularning bilim va ko'nikmalarini amaliyot bilan uyg'unlashtirish, zamonaviy kasblarga yo'naltirish hamda tadbirkorlik faoliyatiga jalb qilish muhim vazifalardan biridir. Davlat tomonidan yoshlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida turli bandlik dasturlari, imtiyozli kreditlar va startap loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu esa yoshlarning iqtisodiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi mehnat bozori tarkibiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot texnologiyalari, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish va raqamli xizmatlarning keng joriy etilishi natijasida mehnat bozorida yangi kasblar paydo bo'lmoqda. Shu bilan birga, ayrim an'anaviy kasblarga bo'lgan ehtiyoj kamaymoqda. Zamonaviy mehnat bozori endilikda yuqori malakali, raqamli texnologiyalarni yaxshi biladigan va innovatsion fikrlay oladigan mutaxassislarni talab qilmoqda. Shu sababli ta'lim tizimini mehnat bozori talablariga moslashtirish, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish va uzluksiz kasbiy tayyorgarlikni yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, demografik o'zgarishlar va mehnat bozori o'rtasidagi bog'liqlik mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim omillaridan biri hisoblanadi. Aholi sonining o'sishi, urbanizatsiya, migratsiya va raqamlashtirish jarayonlari mehnat bozori tarkibi hamda bandlik siyosatini takomillashtirishni talab etmoqda. Shu bois davlat tomonidan samarali mehnat siyosatini yuritish, inson kapitalini rivojlantirish va zamonaviy kasblarga tayyorlash dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, demografik o'zgarishlar O'zbekiston mehnat bozori rivojlanishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Aholi sonining o'sishi va mehnat resurslarining kengayishi iqtisodiy o'sish uchun katta imkoniyat yaratsa-da, samarali bandlik siyosati yuritilmasa, ishsizlik muammosini keltirib chiqarishi mumkin. Shuning uchun mehnat bozorini tartibga solish, yoshlar bandligini ta'minlash, kasbiy tayyorgarlikni kuchaytirish va inson kapitalini rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma’lumotlari.
2. Xalqaro Mehnat Tashkiloti hisobotlari.
3. Abdurahmonov Q.X. *Mehnat iqtisodiyoti*. – Toshkent, 2021.
4. To‘xliyev N. *Demografiya asoslari*. – Toshkent, 2020.
5. World Bank tahliliy ma’lumotlari.
6. Khodjieva Sh.B. *Investment Credit in Uzbekistan // Science and Innovation International Scientific Journal Volume 3 Issue 12*. – 2024. – Vol. 3, Issue 12. – P. 77. – ISSN: 2181-3337.
7. Khodjiyeva Shokhista Bakhtiyarovna. *Opportunities and Prospects of Syndicated Creditation in Uzbekistan // 33rd ICARHSE International Conference on Advance Research in Humanities, Applied Sciences and Education*. – New York, USA, 2024. – P. 13.